

Erdők és természethelyreállítás

Gondolatok az NRL szabályozásáról

Frank Norbert¹

A Magyar Közlöny ezévi, 93. számában (2025. augusztus 11.) megjelent a Kormány 1293/2025. (VIII. 11.) Korm. határozata a természet helyreállításáról és az (EU) 2022/869 rendelet módosításáról szóló, 2024. június 24-i (EU) 2024/1991 európai parlamenti és tanácsi rendelet végrehajtásával összefüggő kormányzati feladatokról, amely szerint a Kormány számos kormányzati szereplő részére, határidő megadásával a természet helyreállítási feladatok meghatározását írta elő.

Az Európai Unió Hivatalos Lapjában 2024. július 29-ei dátummal megjelent az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1991 rendelete (2024. július 24.) a természet helyreállításáról és az (EU) 2022/869 rendelet módosításáról (EGT vonatkozású szöveg), a „köznyelvben” csak természethelyreállítási törvényként említett jogszabály (*Nature Restoration Law*, a továbbiakban: NRL) kulcsfontosságú eleme az Európai Zöld Megállapodásnak. A rendelet célja, hogy a tagállamok fokozatosan, 2030-ig kezdődően, 2050-ig teljes körűen állítsák helyre az ökoszisztémák működését, biodiverzitását és természetes folyamatait.

A rendelet címében szereplő „helyreállítás” kifejezés már eddig is, és valószínűleg a jövőben is vitára adhat(na) okot; azonban meg kell jegyezni, hogy a rendeletben e kifejezés magyarázata is megtalálható.

Helyreállítás: „egy ökoszisztéma regenerációjának aktív vagy passzív elősegítése szerkezetének és funkciójának javítása érdekében, az ökoszisztéma biológiai sokféleségének és rezilienciájának megőrzése vagy fokozása céljából, egy élőhelytípus területének a jó állapot eléréséig való javításával, a kedvező referenciaterület létrehozásával, valamint egy faj élőhelyének a megfelelő minőség és mennyiség eléréséig való javításával a 4.cikk (1), (2) és (3) bekezdésével és az 5. cikk (1), (2) és (3)

bekezdésével összhangban, továbbá a 8–12. cikk szerinti célértékek elérésével és kötelezettségek teljesítésével, beleértve a 8–12. cikkben említett mutatók kielégítő szintjének elérését”.

Tehát nem egy „eredeti” állapot helyreállítása a cél, hanem a fent említett célok elérése. A helyreállítás alatt az ökoszisztémák biológiai sokféleségének, szerkezeti és funkcionális jellemzőinek visszaállítását kell érteni oly módon, hogy azok képesek legyenek természetes ökológiai folyamatok fenntartására, az ökoszisztéma-szolgáltatók biztosítására és a klímaváltozással szembeni ellenállás növelésére.

Ez tehát nem a múlt másolata, hanem egy a jövőre nyitott, ökológiai alapú állapotjavítás. De természetesen a jogalkotó gondolt a „jó állapot” meghatározására is, amely pedig „olyan állapot, amelyben az élőhelytípus területének fő jellemzői – különösen annak szerkezete és funkciói, valamint az ott élő jellegzetes fajok vagy jellegzetes fajösszetételek – tükrözik az ökológiai integritás, stabilitás és reziliencia azon magas szintjét, amely az élőhelytípus hosszú távú fenntartásához szükséges, ezáltal pedig hozzájárulnak valamely

élőhely kedvező védettségi állapotának az eléréséhez vagy fenntartásához...”.

A 4. cikk (1) bekezdése előírja, hogy a tagállamok meghozzák azokat a helyreállító intézkedéseket, amelyek az I. mellékletben felsorolt, rossz állapotban lévő élőhelytípusok jó állapotának elérése érdekében szükségesek.

A helyreállító intézkedések tervezésekor figyelembe kell venni az erdőtüzek kockázatát is (12. cikk (1) bek.), amely a klímaváltozás hatására fokozódó veszélyforrás az európai erdőkben.

A rendeletben az erdei ökoszisztémák biológiai sokféleségére vonatkozó mutatók az alábbiak (VI. melléklet): az álló holtfa, a fekvő holtfa, a nem egyidős fákban álló erdők aránya, az erdők összekapcsoltsága, a közönséges erdei madárfajokra vonatkozó index, a szervecsém-készlet, az ősboson fajok által uralt erdők aránya, valamint a fajfaj-diverzitás.

E mutatókra részletes módszertani előírás vonatkozik, és ezek mérésével

¹ okl. erdőmérnök, jogász, igazságügyi szakértő, habil. egyetemi docens, Soproni Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Erdő- és Természeti Erőforrás-gazdálkodási Intézet

biztosítható a helyreállítási célok teljesülésének nyomon követése. A 4. cikk (5) bekezdése szerint a tagállamok kötelesek ezen mutatókat rendszeresen mérni és jelenteni, biztosítva, hogy a trendek 2030-ra javuló képet mutassanak.

A rendelet III. fejezete a *nemzeti helyreállítási tervek* tartalmi és részben formai elemeit ismerteti. Ezek szerint minden tagállam nemzeti helyreállítási tervet készít, amelynek *külön fejezetben kell tartalmaznia az erdőkre és erdei ökoszisztémákra vonatkozó intézkedéseket*.

E tervnek részleteznie kell a VI. melléklet szerinti mutatók kiinduló értékeit, a célállapotot, valamint az ütemezést. A 14. cikk (20) bekezdése szerint a tagállamok biztosítják, hogy a helyreállítási terv nyitott, átlátható, inkluzív és hatékony legyen, valamint hogy a nyil-

vánosság – valamennyi érintett érdekelte felet beleértve – korai szakaszban tényleges lehetőséget kapjon a terv elkészítésében való részvételre.

Az *őshonosság* kérdését a rendelet 3. cikke (Fogalom meghatározások) tisztázza: *Őshonos az a faj, amely múltbeli vagy jelenlegi természetes területén és természetes elterjedési képességének területén, azaz az általa természetes körülmények között elfoglalt, illetve ember általi közvetlen vagy közvetett betelepítés vagy gondozás nélkül lehetségesen elfoglalható területen jelenik meg*.

Az NRL 13. cikk értelmében a tagállamok arra törekednek, hogy hozzájáruljanak 2030-ig uniós szinten legalább hárommilliárd új fa ültetésére irányuló kötelezettségvállaláshoz. A megvalósítás során az ökológiai alapelveket maradéktalanul figyelembe kell venni, különös tekintettel a fajok és a korszályok sokféleségének biztosítására; előnyben részesítve az őshonos fajtákat, *kivéve – nagyon egyedi esetekben*

és körülmények között – az olyan nem őshonos fajokat, amelyek alkalmazkodtak a helyi talajhoz, éghajlati és ökológiai környezethez és élőhelyviszonyokhoz, és amelyek előmozdítják az éghajlatváltozás hatásaival szembeni reziliencia növelését.

Az említett kötelezettségvállalás teljesítését szolgáló intézkedéseknek az ökológiai összekapcsoltság növelésére kell irányulniuk, és a fenntartható erdőtelepítésen, újraerdősítésen és faültetésen, valamint a városi zöldterület növelésén kell alapulniuk.

Mivel a városi ökoszisztémák az Európai Unió szárazföldi területének mintegy 22%-át teszik ki, ezért a rendelet részletesen foglalkozik a városi zöldterületek (városi erdők, parkok, kertek, városi gazdaságok, fával szegélyezett utcák, városi rétek, városi sövények) szerepével.

A rendelet céljainak elérése érdekében a mezőgazdasági földterületek nagy biodiverzitású tájképi elemei (*különálló fák, facsoportok, fasorok*) is fontos szerepet töltenek be.

Mivel a közös agrárpolitika (KAP) egyik célja a környezetvédelemnek, többek között a biológiai sokféleségnek a támogatása és megerősítése, ezáltal a tagállamok a KAP stratégiai tervükbe belefoglalhatnak agrár-környezetvédelmi és az éghajlatváltozáshoz kapcsolódó kötelezettségvállalásokat is.

A nemzeti helyreállítási tervek elkészítése során a tagállamoknak a legfrissebb tudományos eredményeket kell figyelembe venni. E tervben külön szakaszként kell elemezni, hogy a helyreállítási terv miként veszi figyelembe többek között az éghajlatváltozási forgatókönyvek szerepét a helyreállítási intézkedések típusának és földrajzi elhelyezésének megtervezésében.

A *természbhelyreállítási rendelet végrehajtása a hazai erdészeti szabályozás egyes elemeinek felülvizsgálatát teszi indokolttá*. (Ahogy a klímaváltozás is!) A hatályos erdőtörvény és annak végrehajtási rendelete alapvetően

biztosítja a fenntartható erdőgazdálkodás kereteit, azonban az NRL-ben rögzített helyreállítási célok – így különösen a biodiverzitás növelése, a természetes erdőtípusok arányának erősítése, valamint az ökoszisztéma-szolgáltatók hosszú távú fenntartása – új hangsúlyokat követelnek.

Ezen jogszabályi környezetben jelenleg kevésbé jelenik meg explicit módon a holtfa-állomány és az idős fák megőrzésének, a tájhoz fajok alkalmazásának vagy a diverzitásának előírása, amelyeket az uniós szabályozás kiemelt célként kezel.

Nem arról van szó, hogy a magyar szabályozás ne biztosítaná a fenntarthatóság alapjait, hanem inkább arról, hogy bizonyos területeken a gazdasági és ökológiai érdekek közötti egyensúly újragondolása válik szükségessé.

Ennek megfelelően indokolt olyan jogszabály-módosítások megfontolása, amelyek *pontosabban rögzítik* a helyreállítási célokhoz igazodó kezelési tervek tartalmi követelményeit, a monitoring előírásait, valamint a természetvédelmi szempontok súlyának erősítését.

Ilyen módosítások nem a jelenlegi gyakorlat tagadását, hanem a megváltozott környezeti és társadalmi viszonyok miatti kodifikálást szolgálják, elősegítve az uniós kötelezettségek teljesítését és a hazai erdők hosszú távú ellenálló képességének erősítését.

Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás kapcsán a jogszabályi környezet olyan kiegészítése is indokolt, amely az ökológiai ellenálló képesség erősítését is kifejezett célként jeleníti meg.

Végül, de nem utolsósorban, a támogatási és ösztönző rendszerek jogi kereteinek oly módon történő átalakítása válhat szükségessé, hogy azok *ne kizárólag telepítési és felújítási programokat támogassanak, hanem a helyreállítási intézkedések végrehajtásához is megfelelő finanszírozási háttérrel biztosítsanak*.

Illusztrációk: irishtimes.com, eco.com, waldwissen.com

